

Stručni rad

POTICAJNO OKRUŽENJE ZA UČENJE, ŠUMA ILI IGRAONICA

Eva Firšt Murnik

OSNOVNA ŠOLA DAVORINA JENKA CERKLJE NA GORENJSKEM,
VRTEC MURENČKI

Sažetak

U radu se govori o konkretnom iskustvu odgojiteljice, koja je željela nastavni prostor djece u vrtiću premjestiti iz igraonice u šumu. Šuma je bila nadohvat ruke, stoga je došla na ideju širenja i obogaćivanja poticajnog prostora za učenje. Reorganizacija se provodila postupno, prvo je odgojiteljica s djecom razgovarala o reorganizaciji prostora za učenje. Zajedno su pripremili plan kako započeti i zabilježili ključne točke na plakatu. Kroz objašnjenje i razgovor, odgojiteljica je navela djecu da uključe postupnu pripremu, upućivanje i usvajanje novog poticajnog okruženja za učenje. Točke su bile sljedeće: posjet šumi najmanje 3 puta tjedno, uređenje prirodnog, šumskog kutka u matičnoj skupini, nakupljanje prirodnih materijala za šumski kutak u igraonici (dijete donosi materijal koji su on i roditelji nakupili u šumi) i uređenje igrališta u šumi, u takozvanoj šumovitoj igraonici.

Ključne riječi: igraonica, šuma, šumovita igraonica, poticajno okruženje za učenje

1. Teorijski uvod

»Kod učenja ima poticajno okruženje značajan utjecaj na kognitivni, socijalni, emocionalno i fizički razvoj djece. Stvaranjem fizičkog i psihološko sigurnog i poticajnog okruženja, koji sadrži i nudi širok spektar razvojnog materijala, zadataka, situacija, odgojitelj promiče učenje djece kroz samostalno istraživanje, grupna istraživanja, igru, pristup različitim resursima, interakciju s drugom djecom i odraslima.« [7] Prema Režeku [7] je kao dobar odgojitelj definiran onaj, koji upotrebljava sljedeća načela. Odgojitelj omogućava odgovarajuće okruženje za učenje (doprinosi dobrobiti djeteta) koje je ohrabrujuće, sigurno, inkluzivno fizičko okruženje (omogućuje istraživanje, učenje i autonomiju) i stvara okruženje koje potiče kod djece osjećaj pripadnosti grupi.

Pevec Semec [5] navodi ključne elemente poticajnog okruženja za učenje, tj.:

- učitelj/odgojitelj,
- učenik/dijete,
- didaktički pristup,
- društveno okruženje.

Uloga nastavnika/odgojitelja u obrazovnom procesu nije samo stjecanje znanja učenika/djeteta, već i razvoj sposobnosti razumijevanja, funkcioniranja, vrednovanja i definiranja. Učenik/dijete aktivan je u učnoj komunikaciji. Interakcija između učitelja/odgojitelja i učenika/djeteta ključna je za stjecanje novih znanja. Učenje je proces koji se temelji na uzimanju u obzir predznanja i osobnog interesa učenika /djeteta. Didaktički pristup je interakcija između posredovanja (poučavanja) i prihvaćanja (učenja) znanja. To je procesni pristup prijenosa znanja, u kojem nastavnik kroz različite aktivnosti i korake posebnu brigu posvećuje prihvaćanju primjernog znanja učenika. To je također društveno okruženje ili stvaranje društvenih interakcija među djecom, gdje djeca uče kontrolirati svoje ponašanje i prihvaćati odgovornosti. Pritom se razvija sposobnost komunikacije, empatije i zajedničkog rješavanja problema. Dječja igra najvažnija je za promatranje, učenje i promicanje društvenog razvoja u predškolskom razdoblju. [5]

2. Poticajno okruženje za učenje – igraonica u vrtiću

Odgojitelj u svojoj matičnoj grupi, takozvanoj igraonici, priprema i uređuje sve relevantne materijale, pribor, igre i igračke. Početkom školske godine igraonica je bogata i u potpunosti opremljena sadržajima, resursima te s nestrpljenjem iščekuje dolazak nove skupine djece. Odgojitelj uređuje igraonicu i kutove u njoj, prikladno razvojnoj dobi i razini djece. Kutovi su tematsko dizajnirani i opremljeni s materijalima za ciljanu dječju igru. U grupi se najčešće pojavljuju stalni kutovi: dom/obitelj, kockice, stol, predpisačka vještina, knjiga, pokret, kreativno/umjetničko itd. Prema specifičnoj temi o kojoj se raspravlja unutar grupe, odgojitelj također pripremi privremeni kutak (prirodni, građevinski, stolarski, kuharski kutak itd.).

»Kurikulum za vrtiće [4] obuhvaća aktivnosti koje svrstavamo u sljedeća područja: pokretanje, jezik, umjetnost, društvo, priroda i matematika. Unutar kurikuluma opisani su ciljevi. Oni na određenom području predstavljaju okvir u kojem su prisutni sadržaji i aktivnosti koje odgojitelj koristi u odgojno-obrazovnom radu s djecom.«

U svakodnevnom životu u vrtiću odgojitelj stvara okruženje u kojem se djeca dobro osjećaju i osjećaju pripadnost grupi. Djeca i odgojitelj svakodnevno sudjeluju u formiranju dnevne rutine. U jutarnjem krugu dogovore dnevne aktivnosti. Djetetove ideje, interesi i iskustva važni su te odgojitelj na njih odgovara. Prema tematskim i ciljanim kutovima, dijete se može slobodno izraziti i koristiti igru za koju ima interes. Kroz aktivnosti, igre i međusobne sukobe dijete stječe znanja, važne životne vještine i radne navike.

3.Poticajno okruženje za učenje u prirodi – šuma

Učionici izvan učionice kao proces učenja koji definira odnose između ljudi i prirode. Iskustveno učenje u prirodi predstavlja fleksibilnost odgojitelja, jer "materija koji se razmatra" ovisi o interesu djece. Ovo predstavlja veliki izazov. Učimo u prirodnom okruženju, izvan četiri zida, koristimo sva osjetila, prihvaćamo stavove prema prirodi i stanovnicima u njoj, zajedno učimo i istražujemo. [6] Lekcije izvan učionice imaju širok raspon aktivnosti. Priroda nam nudi ogromne mogućnosti za istraživanje i prikupljanje novih znanja. Možemo jednostavno otići u šetnju prirodom ili početi detaljnije proučavati određenu vrstu ptica. Iskustveno učenje u prirodi za djecu je metoda za stjecanje osjetilnog iskustva i metoda koja utječe na razvoj kognitivnih, emocionalnih, socijalnih, fizičkih i mentalnih sposobnosti pojedinca. Važno je djeci omogućiti izravan kontakt i istraživanje u prirodi. To djeluje kod djeteta kao vrlo moćan motivirajući alat. [2] Prijelaz iz okruženja igraonice u učenje u šumi predstavlja veliki izazov za odgojitelja. Skupinu predškolaca je mnogo lakše kontrolirati u igraonici, između četvero zida, nego u šumi, gdje je prostorno ograničenje vrlo široko. U početku je djeci treba vjerovati i dobro poznavati okruženje za učenje. Promjena prostorije iz igraonice u šumu u djetetu pobuđuje znatiželju, motivaciju za posao i izravno učenje. Unatoč otvorenosti poticajnog okruženja za učenje i istraživanja kod djece, potrebno ih je u određenoj mjeri ograničiti i jasno im predstaviti mjesto na kojem mogu istraživati i igrati se.

Cornell [1] određuje pet načela koja bi nastavnici trebali slijediti pri planiranju aktivnosti izvan učionice. Ta su načela sljedeća:

- učiti manje i podijeliti svoje osjećaje s djecom
- biti otvoren, prihvatljiv,
- odmah usmjeriti djetetovu pažnju
- prvo gledati i doživjeti, prije nego što se razgovara o stvarima,
- iskustvo bi trebalo buditi osjećaj radosti.

Kroz ta načela i uz »osjetljivost« odgojitelja na prirodu, djeca uče rješavati konstruktivne zadatke kroz igre. Djetetu dajemo »obrađenu« materiju kroz vlastito iskustvo i percepciju prirode. Njegovanjem pripovijedanja i tumačenjem materije otkrit će autentičnost i osjećaje odgojitelja, što će ga dovesti u vlastito istraživanje osjećaja i percepcije prirode oko sebe. Život i učenje na otvorenom pobuđuju spontani entuzijazam kod djeteta, koji usredotočujemo na učenje. Vlastita inicijativa i interes djeteta trebali bi biti izvorno polazište za daljnji razgovor i istraživanje. Odgojitelj djece podržava njihovu znatiželju i razmišljanje. U ohrabrujućem okruženju za učenje na otvorenom ne treba nam kurikulum za ulazak u šumu. Šuma i priroda spontano nude kurikulum. Samo moramo biti pažljivi i ljubazni prema osjećaju da slušamo prirodu. Kurikulum i poticajno okruženje za učenje stvaraju se sami od sebe, iz trenutka u

trenutak. U obrazovnom, razvojnom i procesnom pristupu učenju u prirodi, odgojitelji i djeca moraju biti uvjerljivi na holistički način. Nisu sva djeca navikla izbliza promatrati prirodu, pa moramo pronaći stvari koje znaju i dati im početnu točku istraživanja. Interes i istraživanje gradit će se korak po korak, a uloga odgojitelja je pružiti djeci istinsko zanimanje za njihova otkrića. Dijete mora osjećati da odgojitelj stvarno želi znati što je otkrio. Promatranje prirode i tiho doživljavanje sa svim osjetilima daju odgojitelju i djetetu izravno iskustvo. Kad prvi put nešto otkrijemo djetetu ne moramo iznositi gole činjenice. Tiho promatranje i primanje informacija daje nam istinsko iskustvo, iskustveno učenje i veću moć u dubinskom znanju ili pamćenju informacija, a istovremeno nam omogućuje promatranje u različitim položajima i kutovima, osjećaj i miris kore, grana, lišća drveća, šumskog tla itd. Sve to također omogućuje djetetu da mirno sjedi ispod stabla, promatra i upoznaje sve vrste oblika života u i oko samog stabla, kao i da promatra, preispituje, dobiva informacije i pogađa. Entuzijazam odgojitelja i pozitivan odnos prema prirodi odražavaju se dalje prema djetetu. Sve to također omogućuje djetetu da mirno sjedi ispod stabla, promatra i poznaje sve vrste oblika života u i oko samog stabla, te da ih istražuje vlastitim entuzijazmom i osjećajem radosti. Slobodno istraživanje u pokretu, učenje na otvorenom ne može se izjednačiti s igrom u prirodnom kutku unutar igraonice.

4. Iz igraonice u šumu – primjer iz prakse

S djecom smo dizajnirali prirodni kutak u igraonici. Sadržavao je materijale iz prirode. Donijeli smo ih iz prirode, istražujući polje, livadu, šumu, u blizini vrtića. Kasnije smo također pozvali roditelje i druge rođake da istraže prirodu. Djeca i njihovi roditelji prikupili su prirodne materijale i donijeli ih u vrtić. Ujutro smo zajedno pogledali nove materijale, koji su zatim bili smješteni u prirodni kutak u igraonici. U igraonici smo dizajnirali smislen i tematski obojen prirodni kutak. Materijali su formirali tematsku, smislenu cjelinu i dali djeci priliku za manipulaciju i polazište za daljnji razvoj igre. Kasnije smo promijenili pristup poticajnog okruženja za učenje, naime od igraonice do prirodne igraonice, šume. Polazište za nas bio je Svjetski dan planeta Zemlje (22. travnja). Ovaj tjedan proveli smo puno vremena u prirodi, a također smo pogledali sadnicu pravog stabla. Donesla sam sadnicu prave smreke u igraonicu. Pogledali smo ga s djecom i pobliže pogledali životni okoliš koji je potreban sadnici smreke. Na Svjetski dan planeta Zemlje odnijeli smo sadnicu u šumu i pronašli prikladno mjesto za rast. Uredili smo joj odgovarajući kutak i također obilježili našu sadnicu. Na svakom putu do šume smo svraćali do sadnice i pjevali joj pjesmu, plesali rajalni ples, zalijevali ju itd. Iz početnog prirodnog kutka igraonice naše se okruženje za učenje postupno preselilo u šumu. U šumi smo napravili mjesto gdje se možemo kretati i istraživati. Šumski kutak bio je prostorno ograničen i podijeljen u nekoliko dijelova: prostor za razvoj vještina kretanja, za istraživanje s prirodnim materijalima, za igre pokretnih igara, za slušanje bajki, zagonetki, pjesama o prirodi i životinjama u njoj. U šumu smo s naprtnjačama nosili pomagala za učenje koja smo trebali kod istraživanja. Svakim novim posjetom šumi sa sobom smo donijeli sve više istraživačkih alata. Sama djeca došla su do zaključka što će nam trebati, ali kad je bilo moguće koristiti prirodni materijal, koristili smo ga.

5.Zaključak

Na kraju školske godine smo utvrdili da je bila odluka o uvođenju novog pristupa učenja djece u šumi i pristup drugačijem okruženju za učenje djece, dobra. Djeca su dobro prihvatila šumu kao izvor informacija i kao velikog učitelja. Rado su odlazila istraživati šumu, promatrati prirodu i stjecati nova znanja. Prihvatila su šumu kao izvor informacija. Šuma je dala mnoga polazišta i nastavne materijale te su djeca sa zadovoljstvom sudjelovala u aktivnostima koje su bile pripremljene u šumi.

Djeca su bila cijelo vrijeme aktivna u iskustvenom učenju u prirodi. Stjecala su senzorička iskustva te jačala kognitivne, emotivne, socijalne, fizičke i duševne sposobnosti. Djeca i odgojitelji su u šumskoj igraonici stvorili pozitivnu klimu.

6.Literatura

- [1.] Cornell, J. (1994). *Približajmo naravo otrokom. Celje: Mohorjeva družba.*
- [2.] Gilbertson, K. (2006). *Outdoor education: methods and strategies. Champaign: Human kinetics cop.*
- [3.] Györek, N. (2016). *Gremo mi v gozd: gozdni priročnik, planer. Kamnik: Inštitut za gozdno pedagogiko.*
- [4.] *Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za šolstvo (1999). Kurikulum za vrtce. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo.*
- [5.] Pevec Semec, K. (2009). *Spodbudno učno okolje v kurikularni prenovi. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.*
- [6.] Priest, S. (1986). *Redefining outdoor education: A matter of many reletionships. Journal of Environmental Education, 17 (3), 13–15.*
- [7.] Režek, M. (ur.). (2013). *Od teorije k praksi, Vodnik po pedagoških področjih kakovosti ISSA. Ljubljana: Pedagoški inštitut.*